



LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

IŠVADA DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2001 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS

2002 m. rugsėjo 27 d.
Vilnius

Valstybės kontrolė atliko Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės skolos ataskaitos (toliau – Ataskaitos) valstybinį auditą. Valstybinio audito tikslas yra nustatyti, ar audituojama Ataskaita parodo tikrą bei teisingą finansinę būklę ir ar ji sudaryta remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais ir kitais teisės aktais.

Pagal Valstybės skolos įstatymą Finansų ministerija tvarko valstybės skolos apskaitą ir atskaitomybę, registruoja visas paskolas, paskolas su valstybės garantija ir kitus skolinius įsipareigojimus. Ataskaitos formą nustato finansų ministras. Vyriausybė, pasibaigus biudžetiniams metams, kartu su valstybės biudžeto įvykdymo apyskaita privalo pateikti Seimui ir valstybės skolos ataskaitą. Valstybės kontrolės pareiga pateikti Seimui išvadą dėl valstybės skolos ataskaitos nurodyta Valstybės skolos bei Valstybės kontrolės įstatymuose.

Valstybės kontrolė valstybinį auditą atliko pagal Valstybės kontrolės įstatymą bei Valstybinio audito reikalavimus, kurie įsigaliojo nuo 2002-03-01. Ataskaitos valstybinis auditas suplanuotas ir atliktas, taip, kad būtų galima pateikti Seimui pakankamus, tinkamus ir patikimus įrodymus, jog Ataskaitoje nėra reikšmingų informacijos iškraipymų.

Atliktas valstybinis auditas suteikia pakankamą pagrindą nuomonei pareikšti.

Valstybės kontrolės nuomone, Ataskaita visais reikšmingais atžvilgiais parengta pagal Valstybės skolos įstatymą bei kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus ir Ataskaitoje nurodyti duomenys teisingai atspindi valstybės skolos, kaip ją apibrėžia Valstybės skolos įstatymas, 2001 m. gruodžio 31 d. būklę.

Valstybės kontrolės išvadai dėl Ataskaitos išliekant besąlyginei, atkreipiame dėmesį į šios Išvados priedo 13-22 puslapiuose nurodytas pastabas.

Pastabų santrauka:

1. Iš laisvų valstybės piniginių išteklių Finansų ministerija, 2001-12-31 duomenimis, buvo nupirkusi Vyriausybės vertybinių popierių už 58,5 mln. Lt (2000-12-31 - už 89,1 mln. Lt). Šie Vyriausybės vertybiniai popieriai yra įtraukti į Ataskaitą.

Atsižvelgiant į tai, kad tai yra valstybės skola pačiai sau, šie Finansų ministerijos nupirkti Vyriausybės vertybiniai popieriai turi būti neištraukiami į valstybės skolą bei Ataskaitą.

2. Valstybės skolos įstatymas bei kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai valstybės skolą apibrėžia siauriau, nei valstybė turi įsiskolinimų ar turtinių įsipareigojimų. Tyrimo metu nustatyta, kad **2001 m. gruodžio 31 d.** valstybės **5 231,4 mln. Lt** turtiniai įsipareigojimai bei įsiskolinimai pagal Valstybės skolos įstatymą ir kitus teisės aktus nėra įvardinami kaip valstybės skola, taip pat neištraukiami į Ataskaitą bei nėra reikalavimo jų nurodyti Ataskaitos aiškinamajame rašte, iš jų:

- **2 112,8 mln. Lt** - atkurtos gyventojų santaupos, kuriomis gyventojai negali laisvai disponuoti, kadangi į indėlių sąskaitas nepervesti pinigai;
- **1 808,1 mln. Lt** - neapmokėtos kompensacijos už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą;
- **1 044,3 mln. Lt** - negražinta mokesčių permoka (skirtumas);
- **77,6 mln. Lt** - neįvykdyti Specialiosios kaimo rėmimo programos įsipareigojimai;
- **75 mln. Lt** - nesumokėtos subsidijos cukrinių runkelių augintojams už parduotus 2001 metų derliaus kvotinius cukrinius runkelius;
- **73,9 mln. Lt** - už 2001 metus apskaičiuotos palūkanos už tiesioginę valstybės skolą;
- **32,1 mln. Lt** - neįvykdyti įsipareigojimai už įsigytas tarptautinių organizacijų akcijas;
- **7,6 mln. Lt** – įsiskolinimas už narystės mokesčius tarptautinėms organizacijoms.

3. Pagal Valstybės skolos įstatymą Ataskaitoje kaip netiesioginė valstybės skola nurodoma tik viena valstybės sąlyginio (galimo) įsiskolinimo rūšis – valstybės garantija. Nei pagal Valstybės skolos įstatymą, nei pagal kitus teisės aktus nebūtina Ataskaitoje ar jos aiškinamajame rašte nurodyti kitų valstybės sąlyginių (galimų) įsiskolinimų, pavyzdžiui, juridinių pretenzijų valstybei.

Valstybės kontrolierius

Jonas Liaučius

**IŠVADOS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
2001 METŲ VALSTYBĖS SKOLOS ATASKAITOS**

PRIEDAS

T U R I N Y S

VALSTYBĖS SKOLOS TENDENCIJOS	3
VALSTYBĖS SKOLINIMOSI LIMITAI.....	6
VALSTYBĖS SKOLOS APTARNAVIMO IŠLAIDOS.....	10
VALSTYBĖS ĮSISKOLINIMO IR TURTINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ DYDIS	13

VALSTYBĖS SKOLOS TENDENCIJOS

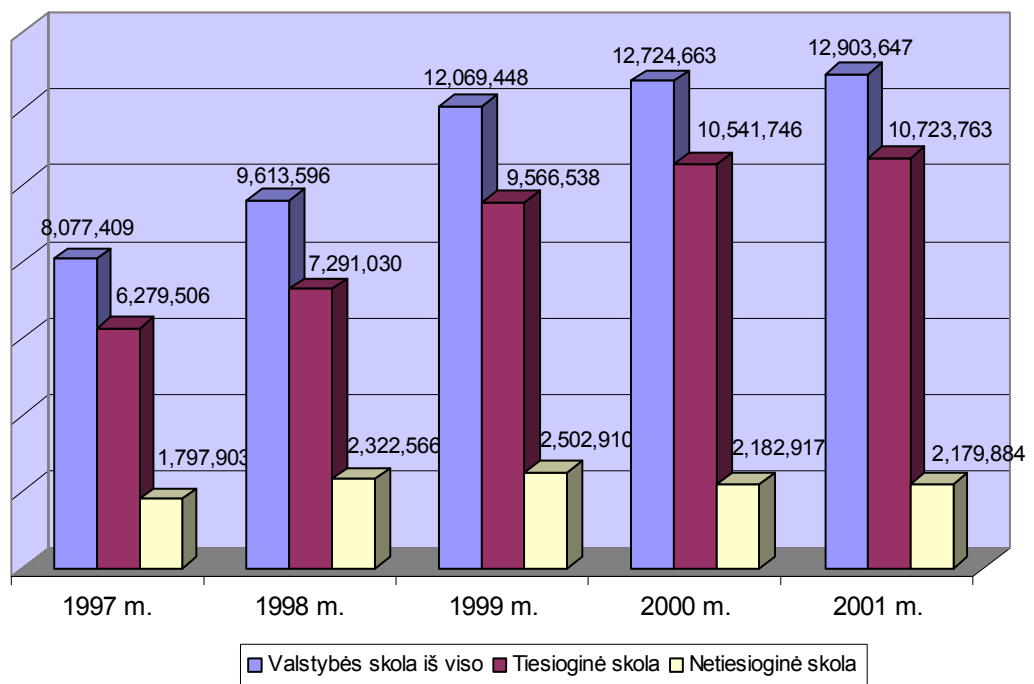
2001 metais:

- *Baigėsi valstybės skolos 1997–2000 metų augimo tendencija.*
- *Toliau mažėja netiesioginė skola, didėjant tiesioginei skolai.*
- *Pirmą kartą nuo 1996 metų pradėjo mažėti užsienio skola.*

Lietuvos Respublikos valstybės skolos 2001 m. ataskaitoje (toliau tekste – Ataskaita) nurodyta 2001-12-31 valstybės skola sudarė 12 903 647 tūkst. Lt. Per 2001 metus ji padidėjo 1,4 procento (palyginimui – per 1997 metus skola padidėjo 10,4 procento, per 1998 metus – 19 procentų, per 1999 metus – 25,5 procento ir per 2000 metus – 5,4 procento). Per 1997–2001 m. valstybės skola nuolat augo ir 2001-12-31 buvo 1,6 karto didesnė nei 1997-12-31 (žiūrėti 1 ir 2 diagramas).

1 diagrama

VALSTYBĖS TIESIOGINĖ IR NETIESIOGINĖ SKOLA 1997-2001 METAIS
(tūkst. Lt)



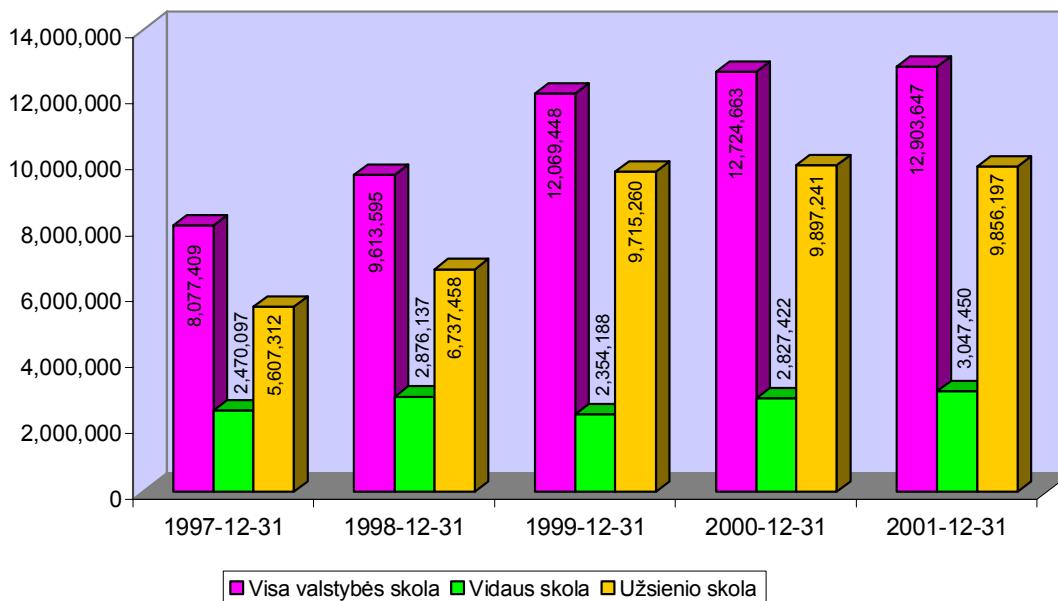
Pagrindiniais valstybės skolos padidėjimo veiksniais tapo valstybės biudžeto deficito finansavimas bei anksčiau gautų paskolų ir už jas mokėtinų palūkanų grąžinimas.

Per 2001 metus labiausiai (220 028 tūkst. Lt, arba 7,8 proc.) padidėjo valstybės vidaus skola (valstybės turiniai įsipareigojimai vidaus valiuta). Iš šios sumos tiesioginė vidaus skola sudarė 166 225 tūkst. Lt, (padidėjo 6 procentais). Tuo tarpu valstybės užsienio

skola (valstybės turtiniai įsipareigojimai užsienio valiuta) sumažėjo 41 044 tūkst. Lt (0,4 procento), tačiau tiesioginė užsienio skola padidėjo 15 792 tūkst. Lt, arba 0,2 procento (pagrindinis padidėjimo veiksnys – Vyriausybės vertybinių popierių 705 440 tūkst. Lt emisijos išleidimas). Per 2001 metus 3 033 tūkst. Lt sumažėjo netiesioginė skola (valstybės turtinių įsipareigojimų pagal paskolas, suteiktas su valstybės garantija).

2 diagrama

VALSTYBĖS VIDAUS IR UŽSIENIO SKOLA 1997-2001 METAIS (tūkst. Lt)



Vienu iš valstybės skolos augimo tempų mažėjimo 2001 metais veiksnių taip pat yra ir valiutų kursų pasikeitimai (mažėjimo linkme) lito atžvilgiu. Jei užsienio valiutų kursai per 2001 metus nebūtų kitę, tai valstybės užsienio skola, o kartu ir visa valstybės skola, būtų 328 763,2 tūkst. Lt didesnė, tokiu atveju ji sudarytų 13 232 410 tūkst. Lt, o jos augimas per metus būtų 4,0 proc. Vien tik dėl euro kurso kritimo 2001 metais valstybės skola sumažėjo 265 958,4 tūkst. Lt.

Analizuojant valstybės skolos įsipareigojimus dokumentus, nustatyta, kad norint apsaugoti skolą nuo valiutų kursų svyravimų, per 2001 metus didžioji dalis užsienyje pasiskolintų lėšų buvo gauta eurais. Visa eurais išreikšta valstybės skolos dalis 2001 metų pabaigoje sudarė 4 835 507,6 tūkst. Lt, arba 37,5 proc. nuo visos valstybės skolos (nuo visos užsienio tiesioginės skolos skola eurais sudarė 58 proc.).

Tiesioginė vidaus skola už Vyriausybės vertybinius popierius (VVP) per 2001 metus padidėjo 173 469,22 tūkst. Lt (7 proc.) ir 2001-12-31 buvo 2 656 541,73 tūkst. Lt, arba sudarė 20,6 proc. visos valstybės skolos.

Per 2001 metus pakito tiesioginės vidaus skolos už VVP struktūra. Tiesioginės vidaus skolos ilgalaikiai įsipareigojimai per 2001 metus padidėjo 588 845,41 tūkst. Lt (41,1 proc.) ir laikotarpio pabaigoje buvo 2 021 873,07 tūkst. Lt, arba 76,1 proc. visos tiesioginės vidaus skolos už VVP (metų pradžioje – 57,7 proc.), o trumpalaikiai įsipareigojimai už VVP sumažėjo 415 376,19 tūkst. Lt (39,6 proc.) ir 2001-12-31 buvo 634 668,66 tūkst. Lt, arba 23,9 proc. visos tiesioginės vidaus skolos už VVP (2001-01-01 – 42,3 proc.).

Visa valstybės vidaus skola 2001-12-31 buvo 3 047 450 tūkst. Lt, iš jos valstybės tiesioginė vidaus skola (VVP, išleistų litais, emisijos ir vidaus paskolos) – 2 928 216 tūkst. Lt ir netiesioginė (valstybės garantijos paskoloms, suteiktoms litais) – 119 234 tūkst. Lt.

Visa valstybės užsienio skola (skola, išreikšta užsienio valiuta) 2001-12-31 buvo 9 856 197 tūkst. Lt, iš jos: valstybės tiesioginė užsienio skola – 7 795 547 tūkst. Lt ir netiesioginė – 2 060 650 tūkst. Lt. Nuo 2000 metų pastebimas užsienio skolos lyginamojo svorio nuo visos valstybės skolos sumažėjimas (iki tol užsienio skolos lyginamasis svoris visoje valstybės skoloje nuolat augo ir 1999-12-31 buvo pasiekęs 80,5 proc.).

Nuo 1997 metų nuo 22,3 procento iki 16,9 procento (Ataskaitos 2001-12-31 duomenys) sumažėjo netiesioginės valstybės skolos lyginamasis svoris visoje valstybės skoloje.

Didžiąją šios skolos dalį sudaro netiesioginė valstybės užsienio skola (94,5 proc.), kuri turi tendenciją mažėti.

Per 2001 metus išaugo Vyriausybės vertybinių popierių (obligacijų), išleistų litais, apimtys – padidėjo 588 845 tūkst. Lt, arba 41,1 proc., o išdo vekselių, išleistų litais, sumažėjo 39,6 proc.

Taip pat 7 244 tūkst. Lt, arba 11,1 proc. sumažėjo vidaus paskolos apimtys (skola akcinei bendrovei bankui „Hansa-LTB“, buvusiai akcinei bendrovei Lietuvos taupomajam bankui, susidariusi dėl buvusios TSRS Taupomojo banko nusavintų indėlių gražinimo).

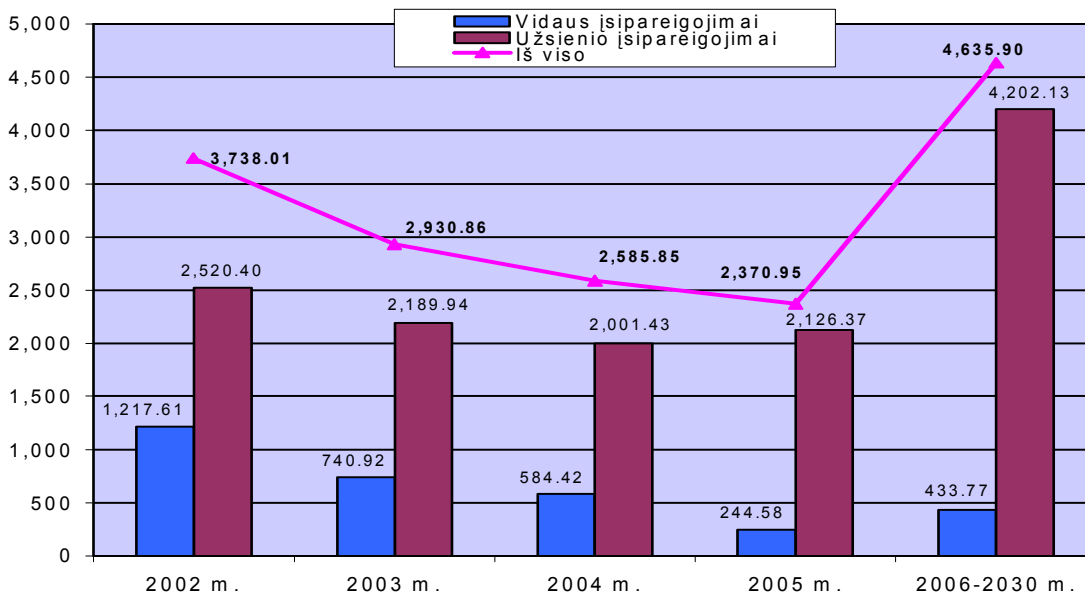
VALSTYBĖS SKOLINIMOSI LIMITAI

Istatymais bei Vyriausybės nutarimais 2001 metams nustatyti valstybės skolos limitai neviršyti.

Didžiausios dalies, tai yra 3 738,01 mln. Lt, arba 23,0 proc., valstybės skolos (įskaitant palūkanų už valstybės skolą mokėjimą) padengimo terminas yra 2002 metai. Jos didžiąją dalį sudaro 200 mln. JAV dolerių VVP emisijos, išplatintos 1997 metais. Nuo 2003 metų grąžintinos sumos už valstybės skolinius įsipareigojimus, prisiimtus iki 2001-12-31, mažėja (žiūrėti 3 diagramą).

3 diagrama

VALSTYBĖS SKOLINIAI ĮSIPAREIGOJIMAI
2002-2030 METAIS (mln.Lt)



2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000-12-19, Nr.IX-89) 7 str. 1 dalyje yra nustatytas 1 400 000 tūkst. litų 2001 metų valstybės grynojo skolinimosi limitas (2000 metų valstybės grynojo skolinimosi limitas buvo 1 600 000 tūkst. Lt). Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 22 d. nutarime Nr.1034 “Dėl valstybės grynojo skolinimosi limito” nustatyta, kad valstybės grynojo skolinimosi (gautos paskolos, atėmus grąžintąsias) dydis fiksuojamas biudžetinių metų paskutinę kalendorinę dieną ir valstybės grynojo skolinimosi dydis per metus skaičiuojamas pagal Finansų ministerijos patvirtintas taisykles.

Finansų ministerijos parengtoje 2001–2003 metų valstybės skolinimosi programoje numatyta, laikantis griežtos skolinimosi politikos, 2002 metais grynojo skolinimosi limitą sumažinti iki 500 mln. Lt, 2003 metais – iki 300 mln. Lt.

Kartu pažymėtina, kad nėra nustatytų valstybės skolinimosi programos tikslų, jos tvirtinimo tvarkos.

Valstybės grynasis skolinimasis 2001 metais sudarė 503,8 mln. litų ir neviršijo įstatyme nustatyto 1 400 000 tūkst. Lt limito nei kiekvieną mėnesį atskirai, nei per visus 2001 metus, t.y. buvo 2,8 karto mažesnis.

Didžiausias grynasis skolinimasis buvo vasario mėnesį – 673 246,9 tūkst. Lt (pagrindinis veiksnys - 200 mln. eurų VVP emisijos išleidimas vasario mėn.) bei gegužės mėnesį, kai skolinimasis viršijo gražinimus 103 868,16 tūkst. Lt. Gruodžio mėnesį buvo gražinta 160 913,0 tūkst. Lt daugiau nei gauta.

2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme, be valstybės grynojo skolinimosi limito, buvo nustatyti ir tokie valstybės skolos limitai:

- garantijų institucijų ir draudimo įmonių prisiimamų įsipareigojimų, dėl kurių teikiama valstybės garantija, suma negali viršyti 250 000 tūkst. Lt (faktiškai per 2001 metus buvo suteiktos 7 tokios valstybės garantijos dėl 124 540,54 tūkst. Lt įsipareigojimų, kurių bendra suma 2001 metų pabaigoje sudarė 113 519,15 tūkst. Lt).

- 2001 metų naujai pasirašomų valstybės garantijų limitas – 390 000 tūkst. Lt (faktiškai per 2001 metus suteikta valstybės garantijų dėl 265 822,6 tūkst. Lt užsienio paskolų). Valstybės garantijų vidaus paskoloms per 2001 metus nesuteikta.

- laikantis valstybės grynojo skolinimosi limito:

- išleisti vertybinius popierius ir imti paskolas valstybės vardu valstybės biudžeto deficitui dengti – iki 906 000 tūkst. Lt (faktiškai - 898 451,3 tūkst. Lt);

- išleisti vertybinius popierius ir imti paskolas valstybės vardu valstybės investicijoms finansuoti – iki 410 000 tūkst. Lt (faktiškai - 362 160 tūkst. Lt);

- Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto deficitui finansuoti – iki 117 000 tūkst. Lt (faktiškai 7 pavidimais pagal sutartį pervesta 117 000 tūkst. Lt);

- finansuoti valstybės investicijų programą iš jau pasirašytų arba numatomų pasirašyti paskolų su valstybės garantija – iki 330 000 tūkst. Lt (faktiškai - 219 562 tūkst. Lt);

- valstybės skolos aptarnavimo išlaidos – 1 014 827 tūkst. Lt, iš jų: paprastosioms išlaidoms – 919 808 tūkst. Lt ir nepaprastosioms išlaidoms – 95 019 tūkst. Lt (faktiškai valstybės skolos aptarnavimo išlaidos sudarė 977 776,7 tūkst. Lt, iš jų: paprastosios išlaidos – 886 663,6 tūkst. Lt ir nepaprastosios išlaidos – 91 113,1 tūkst. Lt).

Įstatyme nustatyti valstybės skolos limitai viršyti nebuvo.

Per 2001 metus, be įstatymais nustatytų, Vyriausybės 1998 m. gruodžio 24 d. nutarime Nr.1504, kuriame išdėstytos svarbiausios Lietuvos valstybės vidutinės trukmės

skolinimosi vidaus rinkoje ir užsienyje politikos nuostatos, buvo nustatyti tokie valstybės skolos limitai:

- užtikrinti, kad valstybės išlaidos palūkanoms už paskolas mokėti neviršytų 15 procentų patvirtintų metinių valstybės biudžeto pajamų (faktinis šio rodiklio dydis 2001 metais – 10,95 procento);
- užtikrinti, kad trumpalaikė skola, kurios grąžinimo terminas yra trumpesnis nei vieneri metai, neviršytų 25 procentų visos valstybės skolos (faktinis šio rodiklio dydis – 6,24 procento);
- užtikrinti, kad valstybės užsienio skola sudarytų ne daugiau kaip 85 procentus visos valstybės skolos (faktinis dydis – 76,38 procento).

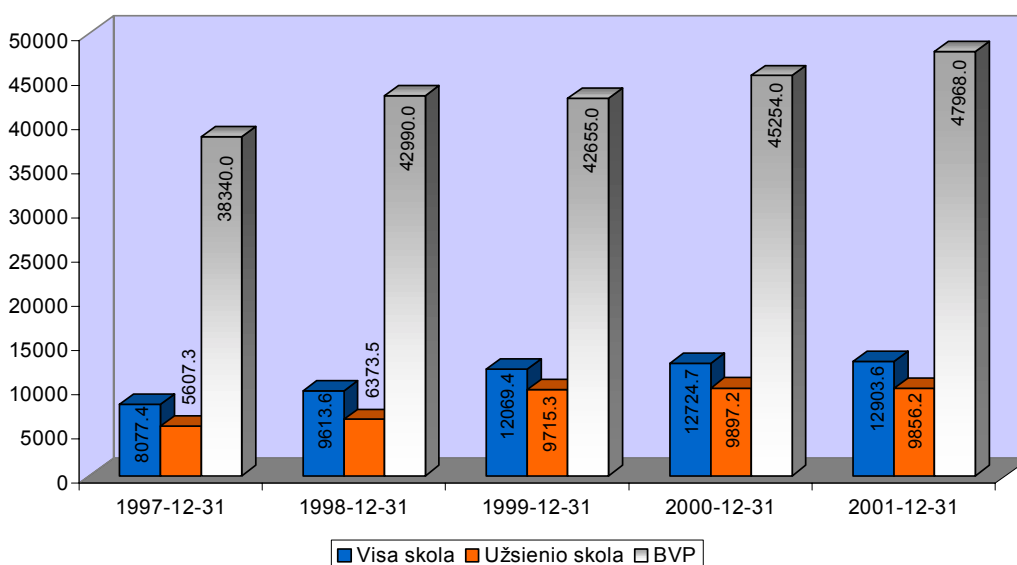
Taip pat šiame nutarime nurodyta, kad Vyriausybė turi nuolat stengtis pagerinti valstybės tarptautinį kredito reitingą.

Iki Vyriausybės 2002-01-07 nutarimo Nr.4 “Dėl valstybės vidutinės trukmės skolinimosi politikos kryptių patvirtinimo” buvo nustatyta, kad bendra valstybės skola neturi viršyti 24 procentų, o užsienio skola - 18 procentų einamųjų metų bendrojo vidaus produkto. Minėtu nutarimu nustatyta, kad “valstybės skola 2004 m. gruodžio 31 d. sudarytų ne daugiau kaip 30 procentų, o užsienio skola neviršytų 25 procentų tų metų bendrojo vidaus produkto”.

Valstybės visos ir užsienio skolos palyginamieji su bendroju vidaus produktu rodikliai 1999, 2000 ir 2001 metais buvo ženkliai viršyti (atitinkamai: 1999 metais - 28,3 ir 22,8 procento, 2000 metais – 28,2 ir 21,9 procento, 2001 metais – 26,9 ir 20,63 procento), tačiau nuo 2000 metų šie rodikliai turėjo tendenciją mažėti (žiūrėti 4 diagramą).

4 diagrama

BVP IR VALSTYBĖS SKOLOS SANTYKIS (mln. Lt)



Vertinant valstybės skolos ir valstybės biudžeto pajamų santykį, nustatyta, kad valstybės skola faktines valstybės biudžeto pajamas viršijo:

1997-12-31 – 1,3 karto;

1998-12-31 – 1,5 karto;

1999-12-31 – 2 kartus;

2000-12-31 – 2,2 karto;

2001-12-31 2 kartus.

Šis santykis iki 2001 metų turėjo tendenciją didėti.

VALSTYBĖS SKOLOS APTARNAVIMO IŠLAIDOS

- *Valstybės biudžeto asignavimai, skirti valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms, didėja tiek absoliučiais, tiek ir santykiniais dydžiais.*
- *Šios išlaidos sudarė 14 procentų visų 2001 metų valstybės biudžeto panaudotų asignavimų.*
- *Palyginti su 1997 metais, valstybės skola išaugo 1,6 karto, o biudžeto asignavimai, panaudoti valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms, – 3,2 karto.*

2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme iš viso patvirtinta 1 014 827 tūkst. Lt valstybės biudžeto asignavimų, skirtų valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms (iš jų: 919 808 tūkst. Lt paprastųjų ir 95 019 tūkst. Lt nepaprastųjų). Valstybės skolos aptarnavimui skirtos išlaidos sudarė 13,7 procento visų 2001 metų valstybės biudžete patvirtintų asignavimų (1999 metais - 10,7 proc., 2000 metais - 13,1 proc.). Taigi šios išlaidos turėjo tendenciją didėti tiek absoliučiais, tiek ir santykiniais dydžiais.

2001 m. valstybės biudžete skolos aptarnavimo paprastosioms išlaidoms patvirtintus 919 808 tūkst. Lt asignavimus Finansų ministerijos patvirtintoje sąmatoje buvo numatyta naudoti šiems tikslams:

1. Mokėtinoms palūkanoms už valstybės skolą – 719 597 tūkst. Lt (70,9 proc. visų asignavimų), iš jų:

1.1. 508 614 tūkst. Lt - mokėtinoms palūkanoms ir įsipareigojimo mokesčiui už VVP ir paskolas užsienio valiuta;

1.2. 210 983 tūkst. Lt - mokėtinoms palūkanoms už VVP ir kitą vidaus skolą litais.

2. Išlaidoms, susijusioms su valstybės skolos tvarkymu, – 192 966 tūkst. Lt (19 proc.), iš jų:

2.1. 166 000 tūkst. Lt - specialioms atidėjimams dėl blogų paskolų, gautų valstybės vardu bei suteiktų su valstybės garantija;

2.2. 8 294 tūkst. Lt – komisiniams mokesčiams, reitingo išlaidoms;

2.3. 18 672 tūkst. Lt - kitoms skolos administravimo išlaidoms (audito, VVP reklamos, skolos leidinio ir kt.).

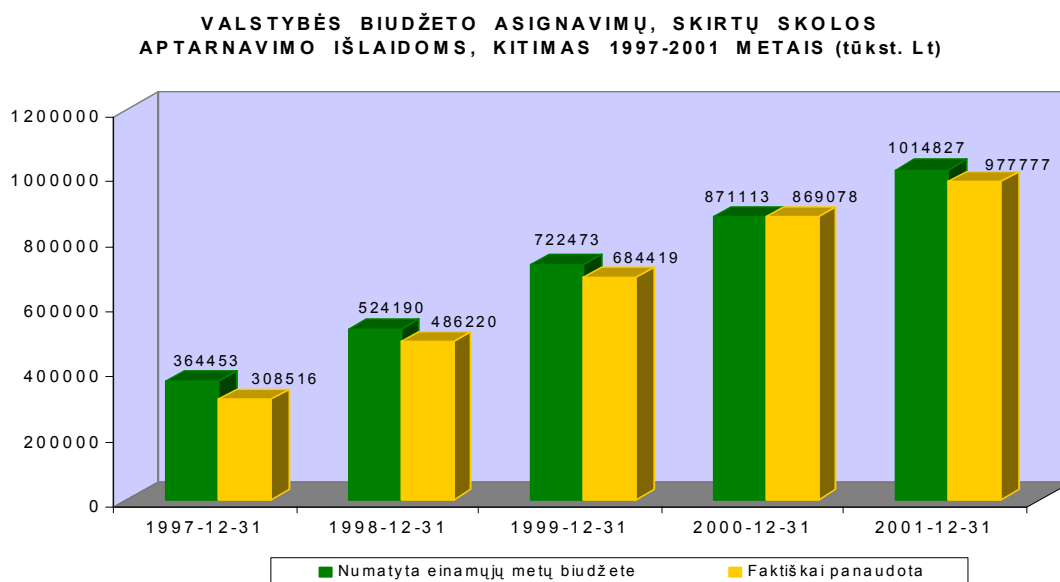
3. Valstybės vidaus skolai (akcinei bendrovei bankui “Hansa-LTB”) gražinti – 7 245 tūkst. Lt (0,7 proc.).

Didžiausią valstybės skolos aptarnavimo išlaidų dalį sudarė: mokėtinoms palūkanoms už valstybės skolą – 70,9 proc. bei paskolų, gautų valstybės vardu ir suteiktų su valstybės garantija, specialieji atidėjimai – 16,4 proc.

Faktiškai per 2001 metus panaudota 977 776,7 tūkst. Lt (96,35 proc. 2001 metų valstybės biudžeto įstatyme patvirtintos sumos), arba 14 proc. nuo faktinių biudžeto išlaidų, iš jų: 886 663,6 tūkst. Lt paprastųjų išlaidų (33 144,4 tūkst. Lt mažiau, arba 96,4 proc.) ir 91 113,1 tūkst. Lt nepaprastųjų išlaidų (3 905,9 tūkst. Lt mažiau, arba 95,9 proc.). Vienu iš faktinio paprastųjų išlaidų mažėjimo veiksnių buvo 29 828 tūkst. Lt didesnės, palyginti su įstatymu patvirtintomis, pajamos (gautos palūkanos už suteiktas paskolas ūkio subjektams).

Analizuojant valstybės skolos aptarnavimo išlaidų kitimą 1997-2001 metais, nustatyta, kad faktinės valstybės skolos aptarnavimo išlaidos 2001 metais, palyginti su 1997 metų faktinėmis išlaidomis, padidėjo 3,2 karto, o palyginti su 2000 metais – 108 698,8 tūkst. Lt, arba 12,5 procento (žiūrėti 5 diagramą).

5 diagrama



Palyginti su 2000 metais, išlaidos mokėtinoms palūkanoms už valstybės skolą 2001 metais padidėjo 24 421,4 tūkst. Lt, arba 3,5 procento.

Išlaidos, susijusios su valstybės skolos tvarkymu, išaugo (palyginti su 1997 metais, – 3,3 karto, su 2000 metais – 1,6 karto, nors visa valstybės skola, palyginti su 1997 metais, padidėjo tik 1,6 karto, o 2000 metais – tik 1,41 proc.). Didžiausias padidėjimas (50 238,3 tūkst. Lt), palyginti su 2000 metais, buvo dėl specialiųjų atidėjimų blogoms paskoloms (jie sudarė 18,4 proc. visų valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms patvirtintų asignavimų).

Iš viso 2001-12-31 priskaičiuota 1 288 919,8 tūkst. Lt specialiųjų atidėjimų, arba 33 958 tūkst. Lt daugiau nei 2000 metais (1 254 161,8 tūkst. Lt).

Taip pat, palyginti su 2000 metais, ženkliai padidėjo (24 320 tūkst. Lt, arba 36,4 proc.) ir nepaprastosioms išlaidoms numatyti asignavimai.

Finansų ministerija, kaip valstybės turtinių įsipareigojimų vykdytoja, per 2001 metus kreditoriams už finansinių sunkumų turinčius ūkio subjektus sumokėjo 156 872,8 tūkst. Lt, iš jų: gražinta paskolų dalis – 136 593,1 tūkst. Lt ir palūkanos – 20 279,7 tūkst. Lt. Didžiausi mokėjimai atlikti už:

- AB “Klaipėdos nafta” – 30 535,8 tūkst. Lt (per 2001 metus atstatyta 10 359,6 tūkst. Lt);
- AB “Oruva” – 18 661,4 tūkst. Lt (per 2001 metus šios lėšos neatstatytos);
- UAB “Šiaulių aerouostas” – 16 968,4 tūkst. Lt (per 2001 metus lėšos neatstatytos);
- AB firmą “Lietuvos tara” – 11 822,3 tūkst. Lt (per 2001 metus lėšos neatstatytos).

Per 2001 metus ūkio subjektai atstatė (grąžino ministerijai už juos sumokėtas lėšas) 13 833,97 tūkst. Lt, arba tik 8,8 procento sumokėtos sumos.

Valstybės kontrolė ne kartą savo išvadose dėl ataskaitos apie valstybės skolą buvo pareiškusi nuomonę, kad Finansų ministerija nepakankamai efektyviai taikė Valstybės skolos įstatymo numatytas sankcijas skoloms išieškoti ir siūlė tokias paskolas perduoti administruoti akcinei bendrovei Turto bankui. Vadovaudamiesi Vyriausybės 2000-07-12 nutarimu Nr.811 “Dėl paskolų ir valstybės garantijų, Finansų ministerijos perduodamų administruoti akcinei bendrovei Turto bankui”, Finansų ministerija ir AB Turto bankas 2000-08-18 pasirašė Pavedimo sutartį dėl padidėjusios, didelės ir didžiausios rizikos grupių paskolų administravimo perdavimo akcinei bendrovei Turto bankas. Per 2001 metus AB Turto bankas iš perduotų administruoti skolininkų gavo ir pervedė į ministerijos sąskaitas 113 685 453,55 Lt.

Pažymėtina, kad valstybės biudžeto asignavimai, skirti valstybės skolos aptarnavimo išlaidoms, nuolat planuojami didesni ir kiekvienais metais tikslinami mažėjimo linkme, o faktinis įvykdymas paprastai būna dar mažesnis, nei patikslintas. Valstybės kontrolė ne kartą savo išvadose dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektų atkreipė dėmesį į šių asignavimų skaičiavimą.

Vidaus audito tarnyba Finansų ministerijoje įsteigta 2000-06-13 finansų ministro įsakymu Nr.155. Tarnybos viršininkė dirba nuo 2001-07-02. Vidaus audito tarnyba savo veikloje vadovaujasi finansų ministro 2001-01-31 įsakymu Nr.26 patvirtintais Valstybės įmonių ir įstaigų vidaus audito vadovo nuostatais. Valstybės skolos vidaus kontrolės riziką didino šie faktoriai:

- Finansų ministerijos Vidaus audito tarnyba veiklą pradėjo tik nuo 2001-07-02;
- Iki 2001-12-31 nebuvo atliktas Valstybės skolos valdymo departamento veiklos auditas.

VALSTYBĖS ĮSISKOLINIMO IR TURTINIŲ ĮSIPAREIGOJIMŲ DYDIS

- *Valstybės skolos įstatymas valstybės skolą apibrėžia siauriau, nei valstybė turi įsiskolinimų ir turtinių įsipareigojimų. Tyrimo metu nustatyti 5 231,4 mln. Lt valstybės turtiniai įsipareigojimai bei įsiskolinimai pagal Valstybės skolos įstatymą ir kitus teisės aktus neįtraukti į Ataskaitą.*

- *Ataskaitos aiškinamajame rašte valstybės skolos apskaitos politika, principai bei jų pasikeitimai nenurodyti.*

- *Ataskaitoje į valstybės skolą įtraukta skola už Vyriausybės vertybinius popierius, kuriuos buvo išpirkusi Finansų ministerija iš laisvų valstybės piniginių išteklių – tai yra į valstybės skolą įtraukta skola, mokėtina pačiai sau.*

Išvadai išliekant besąlyginei, norime atkreipti dėmesį į valstybės turtinių įsipareigojimų bei įsiskolinimų dydį:

I. Turtiniai įsipareigojimai ir įsiskolinimai

Tarptautinės apskaitos federacijos (IFAC) Valstybinio sektoriaus komiteto (PSC) parengtuose Valstybinio sektoriaus apskaitos standartuose (IPSAS) bei Tarptautinio apskaitos standartų komiteto (IASC) parengtuose privačiam sektoriui tarptautiniuose apskaitos standartuose nurodyta, kad įsiskolinimai yra dabartiniai įsipareigojimai, kilę dėl ankstesnių įvykių, kurių įvykdymas turės įtakos turimų ekonominių išteklių, įkūnijančių ekonominę naudą, sumažėjimui.

Buhalterinės apskaitos įstatyme (2001-11-06, Nr.IX-574) bei Įmonių finansinės atskaitomybės įstatyme (2001-11-06, Nr.IX-575) įsipareigojimas apibrėžiamas kaip prievolė, atsirandanti dėl atliktų ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių, už kuriuos ūkio subjektas privalės ateityje atsiskaityti turtu ir kurių dydį galima objektyviai nustatyti.

Tuo tarpu Valstybės skolos įstatymo 2 straipsnyje valstybės skola apibrėžiama kaip Lietuvos Respublikos turtinių įsipareigojimų vidaus ir užsienio valiuta pagal paskolos sutartis, sutartis su valstybės garantija arba kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, pagal kuriuos lėšos gautos, bet dar negražintos, materialinės vertybės arba paslaugos yra gautos, bet dar neapmokėtos, taip pat pagal šį įstatymą įsteigtos garantijų institucijos arba draudimo įmonės neįvykdytų įsipareigojimų bankams pagal garantijas ar draudimo sutartis ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytų, bet dar neįvykdytų turtinių įsipareigojimų suma.

Pagal Valstybės skolos įstatymo 3 str. 1 d. 2 punktą sprendimą dėl valstybės turtinių įsipareigojimų pripažinimo valstybės skola Vyriausybės siūlymu priima Seimas.

Finansų ministro 2000-12-29 įsakymu Nr.353 patvirtintos Valstybės skolos apskaitos metodologijos 4 punkte nurodyta, kad į valstybės skolą neįtraukiami:

1. biudžetinių įstaigų ir nebiudžetinių bei socialinio draudimo fondų įsipareigojimai, išskyrus tuos, dėl kurių suteiktos valstybės garantijos;

2. palūkanos už Vyriausybės vertybinius popierius ir paskolas, VVP pardavimo nuolaidos ir premijos, įsipareigojimo ir kiti mokesčiai, susiję su skolinių įsipareigojimų vykdymu;

3. skoliniai įsipareigojimai, prisiimti nesilaikant Valstybės skolos įstatymo 5, 6 ir 7 straipsniuose nustatytos tvarkos, ir garantijos, suteiktos nesilaikant minėtos tvarkos;

4. nesutartiniai nefiksuoto termino skoliniai įsipareigojimai.

Tiek tarptautiniai apskaitos standartai, reglamentuojantys ir įmonių, ir valstybės finansinės atskaitomybės sudarymą bei pateikimą, tiek Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys ūkio subjektų finansinės atskaitomybės sudarymą bei pateikimą, reikalauja, kad finansinėje atskaitomybėje pateikti duomenys būtų suprantami potencialiems jų vartotojams, kad pastarieji galėtų priimti tinkamus sprendimus.

Ypač svarbu, kad šio principo laikytųsi ne tik įmonės, bet ir pati valstybė, rengdama savo finansines ataskaitas. Tinkamai sudarytų ir pateiktų valstybės finansinių ataskaitų paskirtis – užtikrinti jų vartotojų - įstatymų leidėjo, kreditorių, investuotojų, mokesčių mokėtojų ir kitų - pasitikėjimą šiomis ataskaitomis, o kartu pasitikėjimą savo valstybe.

Išvadai išliekant besąlyginei, atkreipiame dėmesį į tyrimo metu nustatytus bei neįtrauktus į 2001 metų Ataskaitą valstybės turtinius įsipareigojimus ir įsiskolinimus (be to, šie turtiniai įsipareigojimai bei įsiskolinimai nėra įtraukti ir į Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos aiškinamojo rašto 6 priedą “Įstaigų, finansuojamų iš valstybės biudžeto, debitorinis –kreditorinis įsiskolinimas 2001 metų pradžioje ir pabaigoje”):

- **2 112,8 mln. Lt** - atkurtos gyventojų santaupos, kuriomis gyventojai negali laisvai disponuoti, kadangi į indėlių sąskaitas nepervesti pinigai;
- **1 808,1 mln. Lt** - neapmokėtos kompensacijos už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą;
- **1 044,3 mln. Lt** - negražinta mokesčių permoka (skirtumas);
- **77,6 mln. Lt** - neįvykdyti Specialiosios kaimo rėmimo programos įsipareigojimai;
- **75 mln. Lt** - nesumokėtos subsidijos cukrinių runkelių augintojams už parduotus 2001 metų derliaus kvotinius cukrinius runkelius;
- **73,9 mln. Lt** - už 2001 metus apskaičiuotos palūkanos už tiesioginę valstybės skolą;
- **32,1 mln. Lt** - neįvykdyti įsipareigojimai už įsigytas tarptautinių organizacijų akcijas;

- **7,6 mln. Lt** – įsiskolinimas už narystės mokesčius tarptautinėms organizacijoms.

I.1. Gyventojų santaupų atkūrimas

Pagal Finansų ministerijos 2001-12-31 duomenis, atkurtomis gyventojų **2 112,8 mln. Lt** santaupomis negalima laisvai disponuoti. Ši suma susidaro iš apskaičiuotos atkurtų santaupų 3605,4 mln. Lt sumos atėmus iki 2001-12-31 dienos pervestą į indėlių sąskaitas 1492,6 mln. Lt sumą.

Santaupos atkuriamos pagal Gyventojų santaupų atkūrimo įstatymą (1997-06-05, Nr.VIII-240) Lietuvos Respublikos piliečiams ir asmenims, nuolat gyvenantiems Lietuvos Respublikoje, taip pat buvusiems tremtiniams ir politiniams kaliniams, kurie negrįžo gyventi į Lietuvą, už buvusios okupacinės sovietinės valdžios nusavintus indėlius, sukauptus Lietuvos valstybiniuose bankuose iki 1991 m. vasario 26 d., taip pat kitas lėšas, padėtas į indėlių sąskaitas ir inventorizuotas šio įstatymo nustatyta tvarka, ir nustatyta tvarka apskaičiuotas santaupas, laikytas likviduotame buvusios SSRS Ekonominių ryšių su užsieniu banko Lietuvos skyriuje.

Pagrindiniu lėšų šaltiniu santaupoms atkurti numatytas valstybės įmonei Valstybės turto fondui perduodamas privatizuotinas valstybės turtas. Atkuriamosiose sąskaitose apskaitomomis atkurtomis santaupomis gyventojai pradeda laisvai disponuoti nuo Vyriausybės nustatytos datos. 2002 metais Lietuvos Respublikos 2002 valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme (2001-12-13, Nr.IX-643) numatyta iš Privatizavimo fondo lėšų skirti 76 mln. Lt gyventojų santaupoms atkurti ir su tuo susijusioms išlaidoms padengti.

I.2. Kompensacijos už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą

Finansų ministerijos duomenimis, pagal Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymą (1998-06-16, Nr.VIII-792) ir pagal Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymą (1995-03-21, Nr.I-822) kompensacijų suma, neįvertinus infliacijos, 2001-12-31 sudarė **1 808,1 mln. Lt**, iš jų:

- **971 mln. Lt** atlyginti pinigais už valstybės išperkamą žemę, miškus ir vandens telkinius;
- **172,3 mln. Lt** atlyginti pinigais už valstybės išperkamus gyvenamuosius namus, jų dalis, butus;
- **507,3 mln. Lt** atlyginti vertybiniais popieriais;
- **143,3 mln. Lt** Valstybės garantijų nuomininkams programai įgyvendinti;
- **14,2 mln. Lt** išmokėti kompensacijas pinigais už valstybės išperkamą turtą religinėms bendrijoms.

I.2.1. Kompensacija pinigais už valstybės išperkamą žemę, miškus ir vandens telkinius

Kompensacijoms iki 2009-01-01 atlyginti piliečiams už valstybės išperkamą išlikusį nekilnojamąjį turtą pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą apskaičiuota 1129,1 mln. Lt suma. Iki 2001-12-31 kompensuota 158,1 mln. Lt, liko – **971 mln. Lt**. 2002 metais numatyta padengti 6,1 mln. Lt.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, be aukščiau minėtos nepadengtos 971 mln. Lt kompensacijų sumos (kuri nėra pripažinta valstybės skola), pagal Valstybės vidaus skolos piliečiams, turintiems teisę į kompensaciją pinigais už valstybės išperkamą žemę, miškus ir vandens telkinius, pripažinimo ir padengimo įstatymą (1998-05-12, Nr.VIII-727) kita dalis kompensacijos (219,1 mln. Lt) yra pripažinta valstybės skola pagal Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, turintiems teisę į kompensaciją pinigais už valstybės išperkamą žemę, miškus ir vandens telkinius, bet iki 1997 m. sausio 1 d. negavusiems šios kompensacijos.

I.2.2. Kompensacija pinigais už valstybės išperkamus gyvenamuosius namus, jų dalis, butus

Kompensacijoms iki 2011-01-01 atlyginti piliečiams už valstybės išperkamą išlikusį nekilnojamąjį turtą pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą numatyta 211,1 mln. Lt. Iki 2001-12-31 kompensuota 38,8 mln. Lt, liko – **172,3 mln. Lt**.

2002 metais padengimo šaltinių nenumatyta.

I.2.3. Kompensacija vertybiniais popieriais už valstybės išperkamą išlikusį nekilnojamąjį turtą

Kompensacijoms iki 2011-01-01 atlyginti piliečiams už valstybės išperkamą išlikusį nekilnojamąjį turtą pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą numatyta išduoti vertybinių popierių už **507,3 mln. Lt**.

Iki 2001-12-31 kompensacijos nedengtos.

I.2.4. Valstybės garantijų nuomininkams programa

Valstybės garantijų nuomininkams programai įgyvendinti iki 2006-01-01 iš viso numatyta 193,5 mln. Lt. Iki 2001-12-31 įvykdyta garantijų už 50,2 mln. Lt, liko - **143,3 mln. Lt**. Padengimo šaltinių 2002 metais nenumatyta.

Valstybės garantijos nuomininkams yra nustatyta tvarka išduoti dokumentai, kuriais valstybė (garantas) įsipareigoja grąžinamą natūra piliečiams namų, jų dalių, butų nuomininkams (garantijų turėtojams) įvykdyti garantijas. Garantijos vykdomos šiais būdais:

- neatlygintinai perduodamos nuosavybėn kitos gyvenamosios patalpos,

- neatlygintinai perduodamas nuosavybėn žemės sklypas gyvenamajam namui statyti ir lengvatinėmis sąlygomis suteikiamas kreditas šiai statybai,
- lengvatinėmis sąlygomis suteikiamas kreditas statyti ar įsigyti gyvenamąjį būstą,
- kompensuojamos kitų gyvenamųjų patalpų įsigijimo išlaidos.

Tuo tarpu nuomininkai (garantijų turėtojai) įsipareigoja, kai bus įvykdytos garantijos, patuštinti turėtas gyvenamąsias patalpas, dėl kurių yra priimtas sprendimas gražinti natūra.

1.2.5. Kompensacija pinigais religinėms bendrijoms už valstybės išperkamą turtą

Religinėms bendrijoms numatyta **14,2 mln. Lt** kompensacijoms išmokėti. Iki 2001-12-31 suma nedengta. Pagal Vyriausybės 1995-09-22 nutarimu Nr.1275 patvirtintą Religinei bendrijai negražinto natūra turto išpirkimo tvarką pinigine kompensacija religinei bendrijai už turėtus pastatus, statinius, gyvenamuosius namus išmokama ne vėliau kaip per 25 metus (skaičiuojant nuo sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo į pastatus, statinius, gyvenamuosius namus priėmimo datos), laikantis nuostatos, kad praėjus 15 metų nustatyto termino būtų išmokėta ne mažiau kaip pusė priklausančios pinigų sumos.

Atkreiptinas dėmesys, kad 1 808,1 mln. Lt kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą suma (tarp jų ir Valstybės garantijų nuomininkams programai įgyvendinti suma) gali keistis tiek dydžiu, tiek struktūra atsižvelgiant į teisės norminių aktų pakeitimus, infliacijos bei nekilnojamojo turto kainų svyravimus.

1.3. Mokesčio permoka (gražintini mokesčiai)

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001-12-31 duomenimis, mokesčių mokamų į valstybės biudžetą, permoka (skirtumas) sudaro **1 044,3 mln. Lt**, iš jų:

- **614 mln. Lt** pridėtinės vertės mokesčio;
- **276,2 mln. Lt** fizinių asmenų pajamų mokesčio;
- **72,1 mln. Lt** pelno mokesčio;
- **61,9 mln. Lt** akcizo;
- **10,5 mln. Lt** mokesčio už valstybinius gamtos išteklius;
- **6,2 mln. Lt** mokesčio už aplinkos teršimą;
- **3,4 mln. Lt** cukraus mokesčio (akcizo už cukrų).

Mokesčio permoka pagal Mokesčių administravimo įstatymą (1995-06-28, Nr.I-974) yra mokesčio mokėtojo arba mokesčių išskaičiuojančio asmens šio įstatymo nustatyta tvarka sumokėta per didelė mokesčio suma, taip pat mokesčio permoka laikoma per didelė suma, kurią tikrinimo metu nustato mokesčio administratorius. Mokesčio skirtumas yra mokesčio mokėtojui gražintina (įskaitytina) iš biudžeto suma, kuri gali susidaryti minėto įstatymo nustatyta tvarka pildant mokesčio deklaraciją.

Mokesčio permoka (grąžintini mokesčiai) mokesčio mokėtojams gražinama Mokesčių administravimo bei kitų įstatymų nustatyta tvarka.

Papildomai dėl mokesčių permokų (grąžintinų mokesčių) žiūrėti Valstybės kontrolės Išvados dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto įvykdymo apyskaitos priedo 5-6 psl.

1.4. Specialioji kaimo rėmimo programa

Žemės ūkio ministerijos 2001-12-31 duomenimis, valstybė, vykdydama Specialiąją kaimo rėmimo programą, yra išsipareigojusi dėl **77,605 mln. Lt**, iš jų:

➤ **76,6 mln. Lt** valstybės įmonei Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai už nepadengtus nuostolius vykdant perteklinės produkcijos supirkimus 1998–2001 metais. Vyriausybės 1998 m. gegužės 21 d. nutarimo Nr.617 “Dėl Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros” 2.4 p. nustatyta, kad tais atvejais, kai agentūra, vykdydama valstybines programas, nuostolingai parduoda žemės ūkio ir maisto produktus Lietuvos ir (ar) užsienio rinkose, šie nuostoliai dėl kainų skirtumo bei kitos su šia veikla susijusios papildomos išlaidos dengiami Kaimo rėmimo fondo šioms programoms numatytomis ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu, kitokiomis valstybės lėšomis.

➤ **0,38 mln. Lt** fizinių ir juridinių asmenų reikalavimams apmokėti už bankrutavusių įmonių perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją.

➤ **0,335 mln. Lt** akcizo už dyzelinius degalus kompensacijai išmokėti žuvininkystės produkcijos gamintojams už 2001 m. II pusmetį.

➤ **0,28 mln. Lt** paskolų palūkanoms bei draudimo įmokoms kompensuoti, paramai nelaimės atveju, naujos technikos įsigijimui finansuoti ir kitoms 2001 m. neapmokėtoms išlaidoms.

1.5. Subsidijų už cukrinius runkelius programa

Žemės ūkio ministerijos 2001-12-31 duomenimis, cukrinių runkelių augintojams neišmokėta **75 mln. Lt** subsidijų už parduotus 2001 metų derliaus kvotinius cukrinius runkelius. Vyriausybės 2002-02-04 nutarime Nr.163 “Dėl subsidijų už parduotus cukrinius runkelius išmokėjimo” nustatyta, kad šios lėšos turi būti išmokėtos dalimis: iki 2002 m. kovo 15 d. – 50 proc., iki rugpjūčio 1 d. - likusieji 50 proc. priskaičiuotos sumos. Žemės ūkio ministerijos duomenimis, iki 2002 m. rugpjūčio 1 d. šios subsidijos išmokėtos.

1.6. Palūkanos už valstybės skolą

Už 2001 metus apskaičiuota **73,9 mln. Lt** palūkanų už tiesioginę valstybės skolą.

I.7. Tarptautinių organizacijų akcijų įsigijimas

Finansų ministerijos 2001-12-31 duomenimis, valstybė buvo įsigijusi tarptautinių organizacijų akcijų ir iki 2001-12-31 visi neapmokėti įsipareigojimai už akcijas šioms organizacijoms sudarė **32,1 mln. Lt**, iš jų:

➤ Tarptautiniame rekonstrukcijos ir plėtros banke – 1507 akcijos. Vienos akcijos nominali vertė - 120 635 JAV doleriai. 2001 m. gruodžio 31 d. įsigytų akcijų nominali vertė sudarė 727,2 mln. Lt. Likę neapmokėti iki 2001-12-31 turtiniai įsipareigojimai už šias akcijas - 27,7 mln. Lt.

➤ Europos rekonstrukcijos ir plėtros banke – 2000 akcijų. Vienos akcijos nominali vertė 10 000 eurų. Nominali turimų akcijų vertė 2001-12-31 sudarė 70,5 mln. Lt. Likę neapmokėti iki 2001-12-31 turtiniai įsipareigojimai už šias akcijas - 1,1 mln. eurų (4,0 mln. Lt).

➤ Daugiašalių investicijų garantijų agentūroje – 187 akcijos. Akcijų nominali vertė - 2 023 340 JAV dolerių. Likę neapmokėti iki 2001-12-31 turtiniai įsipareigojimai sudarė 0,1 mln. JAV dolerių (0,4 mln. Lt).

I.8. Narystės mokesčiai tarptautinėms organizacijoms

Užsienio reikalų ministerijos 2001-12-31 duomenimis, valstybės neapmokėti narystės mokesčiai tarptautinėms organizacijoms sudarė **7,57 mln. Lt**.

II. Sąlyginiai (galimi) turtiniai įsipareigojimai ir išskolinimai

II.1. Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose įmonių ir kitų ūkio subjektų apskaitą, buvo numatyta finansinėje atskaitomybėje atskleisti visus įsipareigojimus. Vyriausybė 1993-10-27 nutarimo Nr.804 “Dėl ribotos civilinės atskaitomybės juridinių asmenų buhalterinės apskaitos ir metinės finansinės atskaitomybės” 26.11 punkte nustatė, kad paaiškinamajame rašte turi būti taip pat nurodytos visos didelės užbalansinėse sąskaitose fiksuojamos sumos. Finansų ministerija 1993-12-16 raštu Nr.91N “Dėl paaiškinamojo rašto ir sąskaitų plano” patvirtino paaiškinamojo rašto formą S, prie kurios pridedamos pastabos apie stambias ir dar neišspręstas įmonės bylas, galinčias daryti įtaką jos finansinei būklei.

Tuo tarpu Ataskaitoje pagal Valstybės skolos įstatymą nurodoma tik dalis valstybės sąlyginių (galimų) išskolinimų bei turtinių įsipareigojimų, būtent: valstybės garantijos ir valstybės garantijos už garantijų institucijos arba draudimo įmonės įsipareigojimus pagal garantijas ar draudimo sutartis.

Valstybės kontrolės nuomone tinkamas informacijos pateikimas valstybės ataskaitose apie valstybės skolą, išskolinimus bei turtinius įsipareigojimus, tarp jų ir sąlyginius (galimus), gali:

• ***parodyti ar valstybės išskolinimo bei turtinių įsipareigojimų dydis yra toks, kurį valstybė sugeba palaikyti;***

- *padeda atskleisti potencialias problemas;*
- *informacijos pateikimas gali tapti stimulu spręsti galimas problemas, prieš joms peraugant į krizę.*

Tyrimo metu buvo nustatyti kai kurie valstybės sąlyginiai turtiniai įsipareigojimai ir išiskolinimai, nenurodyti Ataskaitoje ir jos aiškinamajame rašte:

II.1.1. Dėl iš valstybės biudžeto negautų lėšų valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms vykdyti savivaldybių pretenzijos gali siekti **30,4 mln. Lt**, o pretenzijos dėl 1997-2000 metais negautų pajamų - **208 mln. Lt**. Vyriausybė 2001-09-12 posėdyje (protokolas Nr.42, 28 punktas “Dėl 1997-2000 metais savivaldybių biudžetų negautų pajamų”) pritarė Finansų ministerijos siūlymui kompensuoti savivaldybių 1997-2000 metais negautas 208 mln. Lt pajamas ir nutarė, kad ši suma bus dengiama iš atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymuose numatytų lėšų per 3 metus, pradedant 2002 metais. Šiems tikslams 2002 metams numatyta 64,6 mln. Lt.

II.1.2. Akcinės bendrovės “Lietuvos geležinkeliai” pretenzijos valstybei dėl subsidijų už lengvatinį keleivių vežimą 1996–2000 metais vietinio susisiekimo keleiviniais traukiniais gali siekti **20,2 mln. Lt**.

II.1.3. Vyriausybės įsipareigojimas suteikti AB “Mažeikių nafta” iki **118 mln. JAV dolerių** valstybės garantiją dėl bendrovei iki 2006-10-29 teikiamų paskolų bet kuriuo metu ir bet kokią sumą numatytas 1999-10-29 Investicijų sutartyje.

II.2. Valstybės skolos įstatyme valstybės garantijos bei valstybės garantijos už garantijų institucijos arba draudimo įmonės įsipareigojimus pagal garantijas ar draudimo sutartis apibrėžtos kaip valstybės skola, o 2001 metų Ataskaitoje jos nurodytos kaip netiesioginės skolos (**2 179,9 mln. Lt**) dalis. Atsižvelgiant į tai, kad dalis šios sumos bus padengta pačių asmenų, už kuriuos valstybė garantavo, mūsų nuomone tikslinga būtų Ataskaitoje ar jos aiškinamajame rašte nurodyti tikėtiną sumą, kurią teks valstybei apmokėti, tai yra atidėjimus blogoms paskoloms su valstybės garantija.

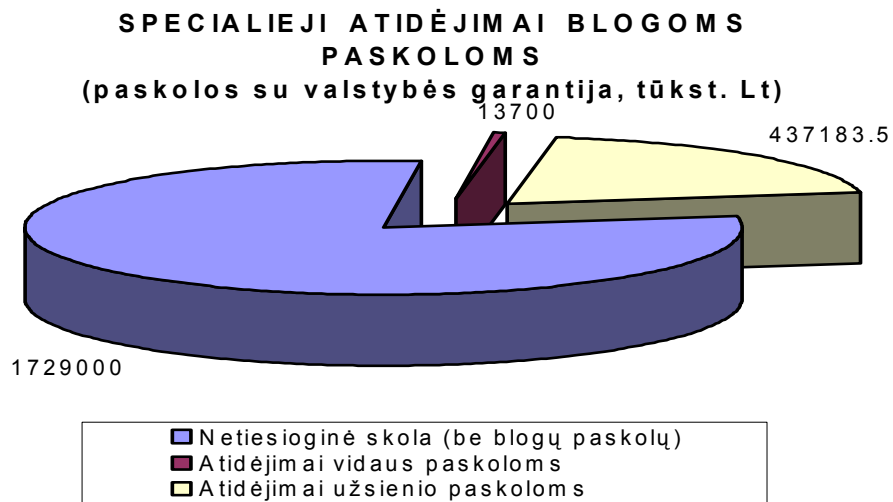
Finansų ministerijos 2001-12-31 apskaičiuoti atidėjimai blogoms paskoloms su valstybės garantija yra **450,9 mln. Lt**:

IŠVADOS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS 2001 METŲ VALSTYBĖS
SKOLOS ATASKAITOS PRIEDAS

Paskolos	Specialieji atidėjimai (2001-12-31), litais			
	Padidėjusios rizikos (3) grupė	Didelės rizikos (4) grupė	Didžiausios rizikos (5) grupė	Iš viso:
Vidaus paskolos su valstybės garantija	0	0	13 700 000	13 700 000
Užsienio paskolos su valstybės garantija	12 060 485	80 123 635	344 999 359	437 183 480
Iš viso:	12 060 485	80 123 635	358 699 359	450 883 480

Iš viso 2001-12-31 priskaičiuota 450 883,5 tūkst. Lt specialiųjų atidėjimų blogoms paskoloms, suteiktoms su valstybės garantija (žiūrėti 6 diagramą).

6 diagrama



Atidėjimų blogoms paskoloms skaičiavimo tvarka nustatyta finansų ministro 1999-04-14 įsakymu Nr.96 patvirtintose Paskolų ir išsipareigojimų grupavimo taisyklėse. Šios taisyklės nustato, kad grupuojant paskolas ir išsipareigojimus, jie skirstomi į 5 rizikos grupes (standartinės, galimos, padidėjusios, didelės, didžiausios rizikos). Nustatant konkrečios paskolos rizikos grupę, vadovaujamas svarbiausiu kriterijumi – paskolos grąžinimo bei palūkanų mokėjimo terminų praleidimu.

Specialieji atidėjimai skaičiuojami tik paskoloms, esančioms padidėjusios rizikos, didelės rizikos ir didžiausios rizikos grupėse. Taisyklėse nustatytos šios specialiųjų atidėjimų normos:

1. Padidėjusios rizikos (3) grupė – 20 procentų.
2. Didelės rizikos (4) grupė – 40 procentų.
3. Didžiausios rizikos (5) grupė - 100 procentų.

II.3. Ataskaitoje prie netiesioginės valstybės skolos priskirtos valstybės biudžeto išlaikomoms įstaigoms suteiktos valstybės garantijos dėl **262,5 mln. Lt** paskolų (223,5 mln. Lt dėl užsienio ir 39 mln. Lt – dėl vidaus paskolų).

Kadangi šie išskolinimai bus padengti iš šioms biudžetinėms įstaigoms skirtų valstybės biudžeto asignavimų, mūsų nuomone, ši suma labiau atspindi tiesioginę valstybės skolą. Tai pagrindžia ir Biudžeto sandaros įstatymo pakeitimo įstatymas (2000-07-11, Nr.VIII-1821) pagal kurį valstybės biudžeto asignavimų valdytojai savo vardu negali skolintis lėšų ir prisiimti skolinių įsipareigojimų.

III. Finansų ministerijos išpirkti Vyriausybės vertybiniai popieriai

Iš laisvų valstybės piniginių išteklių Finansų ministerija, 2001 m. gruodžio 31 duomenimis, buvo nupirkusi Vyriausybės vertybinių popierių už **58,5 mln. Lt** (2001 m. sausio 1 duomenimis, Vyriausybės vertybinių popierių buvo nupirkta už 89 mln. Lt). Šie Vyriausybės vertybiniai popieriai yra įtraukti į Ataskaitą. Atsižvelgiant į tai, kad tai yra valstybės skola pačiai sau – tai yra valstybei, ši suma turėjo būti neįtraukta į valstybės skolą bei Ataskaitą. Tuo pačiu ir valstybės skola turėtų būti mažesnė.

Siekdami nustatyti realią valstybės finansinę būklę, rekomenduojame:

1. Į valstybės skolą neįtraukti iš laisvų valstybės piniginių išteklių nupirktų Vyriausybės vertybinių popierių;

2. Ataskaitoje arba jos aiškinamajame rašte nurodyti:

2.1. visus valstybės turtinius įsipareigojimus bei išskolinimus, tarp jų ir sąlyginius (galimus);

2.2. atidėjimus blogoms paskoloms su valstybės garantija;

2.3. apskaitos ir atskaitomybės politiką bei jos pasikeitimus;

2.4. valstybės atsakomybę už valstybės biudžetinių įstaigų bei fondų prisiimtus turtinius įsipareigojimus bei išskolinimus.

Valstybės kontrolieriaus pavaduotojas

Viktoras Švedas

Valstybės ataskaitų audito ir metodologijos
departamento direktorius

Remigijus Pužauskas

Valstybės ataskaitų audito ir metodologijos
departamento direktoriaus pavaduotojas

Arūnas Juozulynas